

Naturskydd och djurskydd och deras viktigaste gemensamma uppgifter.

Föredrag hållet vid djurskyddskonferensen i Helsingfors.

Av Rolf Palmgren.

Mina damer och herrar!

I de varmhjärtade kultursträvanden, för vilka denna konferens är ett levande, gediget uttryck, är det utan tvivel av stor, ja grundläggande betydelse att kunna påräkna understöd från den upplysta och vederhäftiga opinionens sida. Denna opinion är emellertid inte likartad, homogen, utan tar som vi veta olika ställning till skilda samhällsspörsmål och tidsströmningar.

Djurskydd — tycker man — är ju emellertid något, om vilket alla borde kunna förena sig. Ja, väl i teori men ej i praktik, i ord men ej i handling. För en god del medborgare med bildning och inflytande lägga nämligen de så att säga etiskt-sensibla djurskyddsmomenten nere, medan andra åter fästa huvudvikten härvid men förbi de rationellt-praktiska eller ekonomiska faktorerna. Djurskyddets fasta grundval är djupt etisk och ideell, men detta hindrar ej att arbetet för dess befrämjande för att lyckas i kultursamhället i alldeles eminent grad måste stödja sig på praktiskt sociala och ekonomiska synpunkter samt vetenskapliga rön.

Särskilt i vårt tidevarv, den vetenskapliga och tekniska guldåldern, men även den krassa materialismens tid, är det skäl för djurvännerna att inte hålla sig isolerade och doktrinära i sin verk-

samhet inåt och utåt, utan söka kontakt med likartade strävanden i överstämmande programpunkter och att framför allt tillgripa den rika arsenal de exakta vetenskaperna förfoga över. Medan djurskyddet tidigare predikades och på många håll än i dag framhålles som ett barmhärtighetsverk, som skulle lända sin ädla utövare till välsignelse, har utvecklingslärans genombrott öppnat nya oanade vyer. Den har kullstörtat den tron på vilken människan — Guds beläte och skapelsens krona — upphöjt sig i självförhåvelse och överskattning. Vi veta nu att ett organiskt band sammansvetsar alla varelser i djurriket, ett blodsband, som inte står att avslita. Och med denna visshet blir också vårt förhållande till djuren ett annat, djurskyddet blir till en bjudande plikt. Djurskydd är djurrätt.

Härtill komma de senaste årens djurpsykologiska undersökningar — må vi här blott tänka på experimenten med de Krall'ska hästarna — vilka lämnat ovedersägliga och vetenskapligt stödda bevis för att själslivet hos djuren blott till graden men ej arten skiljer sig från människans, ja mången gång slår oss med häpnad, bär den prägel av fördjupande som hos Maeterlink utlöste de hänryckta orden: „Här öppnar sig möjligheter utan gräns!”

Sist och slutligen har medvetandet trängt igenom, att genom djurskydd och rationell djurvård praktiskt-ekonomiska intressen av betydelse direkte befrämjas, vare sig det gäller husdjuren eller vildnaden i skog och på sjö. Genom alla dessa viktiga framsteg och vinningar har djurskyddets hela väsensart radikalt förändrats. Från ett stämmingsburet barmhärtighetsverk har den i folkmedvetandet utvecklats till en integrerande beståndsdel i dess sociala, kulturella och ekonomiska uppfostran. Djurskydd har blivit en viktig hörnsten i det allmänna kulturarbetets grundval, har fått en rationell resning och härmed en fördjupad moralisk kärna.

*

På senare tid har en mäktig kulturströmning, med djupa rötter även i djurskyddets källåder, med vida perspektiv och varm fosterländsk innebörd brutit mark i kulturländerna och där redan skördat rika frukter. Naturskydd är dess kollektiva namn. Vad syftar det till?

Naturen i gemen, förfädrens heliga mark, fosterjorden är på väg att plundras och ödeläggas, besinningslöst och utan urskillning. Skogarna huggas ned, myrarna uppdikas, forsarna utbyggas, ingenting av det ursprungliga genuina lämnas kvar, ja naturens ädlaste smycken, dess uråldrigaste minnesmärken skändas eller schackras bort av obetänksamhet eller i förvärvssyfte. Inga andra hänsyn än penningförtjänsten finnas, allt mätes i våra dagar och allt kan omsättas i klingande valuta.

Häremot måste resas en damm. Det värdefullaste och mest unika i smått och stort av fosterlandets natur måste räddas. Vetenskapliga intressen fordra det, allmänt kulturella och etiska krav pocka på urskillnad, måttfullhet och skonsamhet i förvärvsutnyttjandet. Det kan ej komma ifråga att utan verkligt tvingande skäl sönderspränga det stora blocket, vars löke ej finnes på nära nejder och som en gång i tiden av inlandsisen våldsamt slets ur klippans bröst och på dess mäktiga skuldror bars lån-

ga vägar från moderklyften. Det är oss ett vittnesbörd ej blott om de kosmiska krafternas gigantiska spel, det täljer oss även om ett Grönland, ett polarklimat här i Norden. — Det gamla, ärevärdiga vårdträdet „med grenar som mot himlen sträckas med rötter i de dödas land”, skall det, som skadat flera släktleds id på hemgården, av en snickaren ättling få fällas, bortslumpas för några styver. — Den grova resliga furan, högre än allt folket omkring, vårt härliga nordiska träd, hövdingen som trotsat höststormarnas anlopp genom sekler, är han blott en själlös virkesmassa som mätes i kubikfot, stämplas och stupar för yxan. Är han inte symbolen för en ätt, som „kunde allt blott ej sin ära svika”, minner han oss ej om skaldens ord till den stora personligheten, ledaren, som födes kanske en vart århundrade: „Dalarnas vide rotat vid sin tuva vet icke furans hårda sekel-långa kamp mot stormen”. Och örnen, gudaboren, skaparens mäktiga konstverk, skall han få skjutas för att han tagit några harar eller som en jägarfångans vanskliga triumf? Högt över molnen blickar han ned på en jord av kalkborgerlig id och vardagsliv. Hans uppenbarelse bländar och hänför, ty han leder tanken mot sol och ljus och omätliga rymder, mot evighetens urkälla. Är hans härskargestalt inte förevigad av Bruno Liljefors' pensel, liksom sångsvanen och många andra av skaldens penna. Har inte under alla tider naturen och naturinspirationen frambragt de högsta alstren av andlig skaparförmåga?

Nåväl Ni förstår kanske med dessa exempel den etiska grund, på vilken naturskyddet vilar och de motiv som besjåla detsamma. Vilka beröringspunkter har nu djurskyddet därmed? Båda slagen av djurvänner fordra ett humant och rationellt djurskydd. Djurskyddsvännen ömmar mera för den enskilda individen än för arten och naturskyddsvännen tvärtom. Men ett hot mot individens liv och trevnad drabbar även arten och ställer dess fortbestånd på spel. Här ha vi alltså ett stort och

oplöjt fält för samarbete och samverkan av alla djurvänner. Striden måste vi utkämpa på två fronter, den ena av nationell, den andra internationell art.

Låt oss skärskåda läget på den förra fronten. Faktum är då att den högre nordiska faunan — däggdjur och fåglar — genom intensiv förföljelse hotas med undergång. Jag håller mig här blott till Finland, ehuru förhållandena i stort äro likartade i övriga skandinaviska länder. Flera av våra uråldriga och mest monumentala djurarter äro stadda i utdöende. Baverns och vildrenens öde väntar dem inom några år. Detta gäller inte blott rovdjuren utan även gagnvildnaden. Björnen, skogens ludne drott, med anor före Adam, älgens krönte groteska kämpagestalt, vår nordiska tiger, lon, och lufthavets majestät örnnarna likaväl som sångsvanen och ödemarkernas tungsinta spelman, tjädern, alla ha de i större eller mindre del av landet utrotats. Deras saga är snart all, så framt inte skyddsåtgärder i elfte stunden vidtagas. Frågan om de s. k. skadedjurens ställning har genom moderna vetenskapliga rön i många avseenden undergått en grundlig förändring. I varje fall, även beträffande verkliga skadedjur förmå inte några kvarlämnade och i skyddsområden isolerade individer åstadkomma en skada motiverande dödsdomen. De äro vordna levande naturminnen, som det är en kulturations plikt att skydda och vårda sig om.

I förödelsen av vår högre djurvärld har gällande jaktlag en stor skuld. Den är ett verk av nöjesjägaren och ger därför sin välsignelse åt utrotningskriget, ja provocerar i många fall direkte därtill, även när det gäller för jordbruket direkte nyttiga arter. Flera av lagens skadedjur, som biltoga var än de röra sig, saklöst få av envar fällas, har genom uttömmande vetenskapliga undersökningar visat sig vara synnerligen nyttiga för jordbrukaren och skogsägaren. Han har i dem en trägen fält- och skogspolis mot härjande smågnagare och skadeinsekter. För gagnviltet finnas fridlysningstider, men oakttat

flera gånger förlängda, äro de inte tillfyllest. Vid jakttidens ingång anträffar man allmänt spädand- och skogsfågelkullar. I rovfågelsfrågan träffar vi lagens ackilles häl, dess sårbaraste punkt. Genom skottpenningar för diverse skadedjur har man uppammat ett allmänt utrotningskrig mot alla fåglar, som något påminna om de avsedda. För en fälld duvhök skjutas i **genomsnitt** minst hundra vråkar och **falkar**, för en havstrut massor av annan oskyldig vitfågel. Till och med raphönsfötter ha av premiebetalarna gottagits som tillhörande duvhökunge. Följden av dessa skottpenningar har blivit en vanvettig förföljelse mot en stor del av vår fågelvärld. Det mest ödeläggande vapnet i jägarens kamp mot skadefåglar är dock de så kallade päl saxarna. De fånga säkert, men fullkomligt blint och skörda därför till mer än 75 % offer bland icke avsedda, nyttiga arter, bland dem småfåglar, enligt lag fridlysta året om. Dessa saxar äro tillika hemska tortyrredskap, som stympa sina offer och bereda dem en långsam och kvalfull död.

Här måste djurvännerna energiskt ingripa, förena sig i kravet på omedelbar revision av jaktlagen enligt rationella, humana och rättvisa principer. Bort med skottpenningarna, bort med de etiskt förkastliga, förödande päl saxarna, en skamfläck för ett civiliserat samhälle. Fridlysningstiderna måste förlängas och listan på skadedjur undergå en förändring enligt sakkunskapens utslag. Straffen åt lagöverträdare måste skärpas för att ha någon effekt och belöningen i form av premier för visad omsorg om viltbrädsstämman införas som komplement härtill.

I denna fråga om den inhemska vildnadens skydd ha djurvännerna anledning att se optimistiskt på saken och i en nära framtid vänta sig rika frukter av ansträngningarna. Annorlunda står det till på den andra fronten, den internationella. Ty här har djurskyddet emot sig en rikt finansierad kulturmakts av oerhörd styrka och

enighet. Den hand, som rör vaggan, styr världen. Ja det är kvinnan, inte den varma, veka, godhjärtade kvinnan, utan kvinnan som slavinna under modernyckernas, fåfångans inflytande, det är hon som bär på sitt samvete förintelsen av miljoner liv och tallosa varelsers outsägliga kval.

De moderna hattprydnaderna av fågelbälgar och fjädrar, utan vilka en kvinna ej anser sig klädd eller åtminstone chic, ha lett till massmord, och grymma massmord av fågelvärldens härligaste prydnader, naturens oförljkeliga konstverk. I alla trakter av jorden pågår f. n. en intensiv fjäderjakt. Hundratusender, ja miljoner fåglar från små kolibrier, inte större än en humla till kondorer och örnar, hägrar och storkar få årligen sätta livet till för att tillfredsställa behoven. En mängd arter ha redan utrotats, av dem finnas i lyckligaste fall några uppstoppade exemplar i museerna, andra äro så sällsynta att de praktiskt taget höra till samma kategori. Och skaran på dödsdömda ökas år för år. Inga fåglar gå säkra. Den tropiska fågelfaunans smycken stå högst i kurs och pris, men även våra nordiska fåglar, såsom doppingar och måsar ha på senare tid funnit åtgång på fjädermarknaden.

På den internationella ornitologiska kongressen i Berlin i juni 1910 belystes denna hemska fråga av nutidens främsta fågelkännare och mest vederhäftiga vittnen, de ryktbara forskningsresandena James Buchland och C. G. Schillings. Moderna hattprydnader dryftades och värdesattes av de närvarande ur naturvetenskaplig och allmänt mänsklig synpunkt.

Vad här anfördes tillhör det mest upprörande och för kulturmänniskans etiska ansvarskänsla nedsättande, man över huvud kan tänka sig. Den lärda areopagen, som räknade många av spetsarna för vår vetenskapliga bildning, greps av den häftigaste ovilja och en ohygglig beklämning inför verklighetskildringarnas fasansfulla avslöjanden. Ingen kan beskylla församlingen för

känslopjunk och gråtmild sentimentalitet, nej hjärtat och det sunda förnuftet reagerade samfällt vid rapporterna om ödeläggelsens stygghet och dess bestialiska grymhet.

Jag kan ej här draga ut på tiden med ett detaljerat referat av kongresshandlingarnas vittnesbörd. De äro tryckta och finnas tillgängliga på alla kulturspråk. Jag vill blott i korthet med några ord ge en ögonblicksbild av paradisfågeln och adelhägens tragedi. Dessa fåglar äro de mest eftersatta av fjäderjägarna, emedan de såsom varande non plus ultra hattprydnader av damer av värld och bildning och med aktning för sin ställning bäras och betalas med höga pris.

På Söderhavsoarna, i en jungfrulig, av människohand oöfläckad urskog har en paradisfågel efter fyra långa år nått könsmognad, utvecklats sin bländande skönhet. En mångbrokig färgprakt, ett levande solspektrum men i harmonisk fägring med diskreta övergångar och nyanser. Det högsta konstverk av naturen-skaparens rika hand. Detta oförljkeliga natursmycke, som infödingarna med sin instinktiva vördnad för naturens helgedomar kalla „den gudomliga”, ha européerna, gripna även de av bävan och beundran förknippat med Edens lustgård, med paradiset.

Kärleksdrucken, berusad av sin egen skönhet, utför fågeln av paradiset en tränadsfull dans för sin anspråkslöst klädda maka. Hela naturen jublar här, den skapande principen når sin högsta triumf, firar orgier i skönhetskultens skäraste fulländning. Det tropiska landskapet, sol och hav, och paradisfågeln själv, kronjuvelen, allt sammanflyter i en obeskrivlig, härlig bild av fullkomning och andakt.

Paradisfågeln begynna reda sitt näste. Då störes friden i naturen. En fränling för naturen smyer sig på tysta fjät fram bland snår och buskar. En som inte hör till stället, en vit man med geväret i handen. Försiktigt närmar han sig den i erotisk extas spelande fågeln. Ett skott ekar genom

de yppiga, fridfulla salarna. Den gudomliga fågeln finnes inte mer i livet, snart pryder hans bröllopskrud hatten på en förnäm, fint bildad och varmt kännande dam.

Av paradisfågeln ha redan flera arter skattat åt förgängelsen. Ty dessa gudomliga fåglar äga en inskränkt, som man säger lokal utbredning. Olika arter förekomma på olika öar och därför utrotas de lätt genom ett kraftigare ingrepp på en enda ö.

Är redan paradisfågeln sannsaga för oss lika lärorik som i sin brutala verklighet upprörande, ett vittnesbörd om kulturmänniskans moral i det tjugonde seklet, blir den vita eller adelhägerns lidandes historia ett belysande, enastående dokument om den bestialiska grymhet och den rent obegripliga, skrupulösa ansvarslöshet, som ostört fått göra sig gällande i naturen genom kulturmänniskans ingripande, möjliggjord allenast genom kvinnomodelts av samvetslösa personers guldörst dikterade fordringar.

Av den vita hägern finnes, eller riktidigare funnos ännu för kort tid tillbaka flera arter i Asien, främst Kina, i Nord- och Sydamerika. På Alfred Brehms tid, då han skrev sitt berömda arbete om „djurens liv”, förekom adelhägern även i Sydeuropa. Skaror på många tusenden skänkte liv och färg åt Donaudeltats sumpmarker. Den raffinerat ordnade fjäderhandeln har skoningslöst krävt ut sin blodiga tribut. Numera är adelhägern i Europa ett naturminne, som i ringa antal funnit en fristad i några strängt bevakade skyddsområden. Detsamma är fallet med hägern, ägretthägern i Kina och Nordamerika, de äro ett minne blott, och för likarna i Sydamerika är det en fråga om högst några tiotal år, förrän även deras saga är all och våra eleganta damer måste leta sig till nya offer för att kunna fylla de krävande plikterna som uttryckas med: „noblesse oblige”.

De vita hägrarna bära under den tiden ha ungar och endast under denna tid de fina tagelfjädrar, som gå un-

der benämningen ägretter eller espriter och vilkas ägande för den eleganta damen anses som ett osvikligt tecken på smak och bildning. Hägrarna leva vid havskuster, vid stilla floder — ofta djupt i urskogen — vid insjöar och på vida, ödsliga moras. Till sin natur äro dessa härliga varelser skygga och försiktiga. Men det finns för alla levande varelser en tid, då de inneboende skyddsinstinkterna kvävas, den tid då även örnen ovan molnen fjättras vid jorden. Då tar en högre makt ut sin rätt. I vardandets, förnyelsens skällevande stunder sjuda drifter och begär, som garantera skapelseverkets fortbestånd. Hägrarna bygga stora nästen i träden. Deras häckplatser ha ett ringa omfång, ty hägrarna leva denna tid i stora, täta samhällen. I samma träd kunna finnas flera bon. Trygghetskänslan för den enskilda av mångas närvaro är i djurriket utpräglad — det mänskliga samhället stöder sig på samma, associationens stora lag. Den är en naturens egen återförsäkring med djup social bakgrund.

Men för hägersamhällena blir detta sammanboende till en förbannelse. Dödsdomen underskrives av kulturmänniskan, som rubbar skapelsens välvisa ordnanden. Fjäderjägarna söka sig i god tid till häckplatserna. Här leva de stilla i veckor, tåligt bidande sin tid.

Och den kommer en dag när i alla nästen finnas ungar, när deras hungriga skrik ljuder vida omkring, medan de själva flaxande med vingstumparna på bokanten spana efter föräldrarna. Till fiskevattnen är ofta en anseelig väg. Oavbrutet, träget, längs givna stråtar, förbi skogsbyn och längs dalar, flyga hägrarna från och till bona.

Då brakar det löst, det första skottet och snart fylles nejden av salvors smatter. Fjäderjägaren griper sitt offer, med ett snitt skär han bort ryggskinnet med de dyrbara ägretternas. Är fågeln död vet han ju ej av pina, men ofta lever han, vingskjuten eller annars sårad, och får då långsamt förblöda och försmäkta.

Tid är pengar — barmhärtighet finnes ej hos en människa utan hjärta och moral. Till nya dåd och förvärv! Så skjutas inom kort alla hägrar ned. Ty ehuru hägrarna, efter de första skotten äro medvetna om farans innebörd, ehuru de höra likarna skria i dödens famntag, tvingas de av sina smås gälla hungerskrin att trotsa döden. Jägaren kan numera stå under nästräden och fullborda slaktningen. Ty moderskärleken, den heligaste och renaste av alla skapelsens gåvor — vardandets sublimes förutsättning och aldrig sviktande grund — kräver ut sin rätt, trots allt.

När fjäderjägarna draga hädan, belättna över sitt rika byte — ej en enda häger finnes kvar — för att hos fjäderhandlaren omsätta fjädrarna i guld, då lämna de kvar ett dödens rike, en jämmerdal. Överallt stympade fågelkroppar, många av dem ännu levande, klagande. Och däruppe i trädens kronor gå hägrarnas ungar en kvalfull hungersdöd till möte.

Men ute i civilisationens, den beprövade kulturens hemvist röra sig damerna omkring, damerna med hjärta, med själens och förståndets bildning och ståta med espriterna och paradisererna i hatten. Höra de då inte den hemska anklagelse och den innerliga bön som på alla gåtor och platser i den civiliserade världen ljuder från damhattar-

nas brätten, ett skri ur miljoner fågelstrupar:

Människobarn, fruar och fröknar och Ni som kalla Er män är inte vårt blodsoffer tillfylles! Skydda våra ännu levande, genom den moderna fjäderhandeln till döden vigda likar. Då skall den blodskuld utplånas, den orättfärdighet förlätas Er, som Ni genom vår död, vårt lidande belastat Ert kultursamvete med!

I denna fråga stå alla natur- och djurvänner eniga. Det är för oss en stor, en tvingande uppgift att med det första få fjäderjakten förintad, omöjliggjord. Det fordrar av oss en samfäll, energisk aktion, en kamp av djurvännerna i alla kulturländer. När damerna inte själva kunna, vilja eller våga trotsa modet, bör lagstiftningen drakoniskt inskrida, resa oöverstigliga skrankor för lyxfjäderimport och -export.

Det är en ädel och helig plikt, en kulturuppgift som få. Drabbningen kommer att bli het, ty bakom motståndet står Mammon med sin skara av trogna väpnare. Men vi få ej nedslås härav. Trots allt måste vi segra, medvetna om att stå på de rena och sunda idealens och rättsmedvetandets fasta plattform. Må fältropet därför ljuda:

Djurvänner i hela världen, förenen Eder!